DOCUMENTA

Nr. 1

Der Salzburger Erzbischof Friedrich V. von Schaunberg beschwert sich beim Ordensmeister Joachim Turriani über die eigenmächtige Absetzung des Heinrich Institoris von der Salzburger Prädikatur; gleichzeitig bittet er um eine Reform des Friesacher Konventes.

Salzburg 1494

Admont Stiftsarchiv, Cod. Ff 23a fol. 103^{r-v}

Fratri Joakimo Turriano Veneto, sacrarum litterarum professori, ordinis fratrum predicatorum generali magistro.

Venerabilis sincere nobis dilecte. Accepimus fidedignorum relacione, quod vos dilecto nobis in Christo fratri Heinrico Institoris ordinis fratrum predicatorum, sacrarum litterarum professori, heretice pravitatis inquisitori, sub certis penis et censuris mandaveritis, quod a civitate et diocesi nostra Saltzburgensis abscedat et fratri Nicolao Gundelfinger, baccalario theologie, locum hic predicandi et officium suum exercendi relinquat etc.

Cum autem cura gregis dominici civitatis et diocesis nostre Salzburgensis nobis et non vobis neque ordini vestro sit commissa et officiique nostri sit providere de bonis, doctis et facundis predicatoribus, qui et predicando et confessiones audiendo atque bono exemplo vite ac morum digne populo nostro preesse possint, sitque in arbitrio nostro, seculares vel regulares cuiuscunque ordinis seu religionis discretos et ydoneos ad id officii (sic!) deputare, non potuimus non demirari, quod dilectio vestra ausa sit nobis, ut loci ordinario irrequisitis, hunc vel alium ab hoc loco amovere et alium in eius locum sufficere.

Fatemur quod per predecessores nostros et nos ut frequenter unus sacre pagine professor ex conventu nostro Frisacensi in predicatorem et lectorem Ecclesie nostre Metropolitice Saltzburgensis receptus fuit propter singularem affectionem, quam nos et predecessores nostri erga idem monasterium tanquam vetustissimum huius provincie in dominio nostro constitutum, in quo etiam sanctus Dominicus, fundator ordinis vestri, dum in humanis ageret, commoratus est [1], habuimus, quando in eodem conventu frater ad hoc abilis et idoneus atque sacre pagine professor repertus fuit.

Verum quia fratres dicti monasterii (ut crebro accepimus) nunc vitam dissolutam religiosis fratribus indignam agunt, de quo laici ibidem maxime conqueruntur ac perniciosum recipiunt exemplum, neque ibidem nunc re-

[1] Eine diesbezügliche Haustradition sonst nirgends nachzuweisen.

pertus est sacrarum litterarum doctor, non fuit nobis persuasum, aliquem ex dictis fratribus recipere. Preterea annuimus, quod dicti fratres Heinricus et Nicolaus hic predicarent, ut constare posset, uter eorum in seminando verbum dei populo nostro gracior. Itaque compertum est eundem fratrem Heinricum sacre theologie doctorem et moribus et vita ac verbi dei seminacioni nobis cleroque ac populo civitatis nostre Saltzburgensis fuisse acceptiorem et idcirco ipsum ad officium lectoris (tenetur enim sacras literas hic legere) assumpsimus, ita tamen, quod conventui Frisacensi ex humanitate quadam solveret, id quod per alios lectores ex eodem conventu assumptos persolvi consuevit, ad quod quidem se voluntarium obtulit.

Hortamur itaque dilectionem vestram sincero affectu velit annuere, quod dictus frater Heinricus nobis, clero et populo civitatis nostre Saltzburgensis benemeritus in officio suo permaneat, eo libencius nos faciemus ea, que ad utilitatem et honorem religionis vestre pertinere videbuntur.

Velit eciam dilectio vestra adicere animum reformandis moribus fratrum dicti monasterii nostri Frisacensis, ne tandem idem monasterium vetustissimum et olim in magno precio habitum omnino collabatur, et nos instantibus et petentibus laicis annuere rogamur conviventibus quidem oculis, quod iidem fratres e monasterio pellantur et alii melioris vite et discipline ibidem instituantur. Experiencia enim rerum omnium magistra exploratum est, monasteria, in quibus regularis disciplina observatur, in dies tam in spiritualibus quam temporalibus recipere incrementa, alia vero prorsus collabi.

In hoc dilectio vestra faciet rem se dignam et ordini vestro laudabilem et proficuam. Erit id quoque nobis longe gratissimum, singularibus favore et benivolencia erga dilectionem vestram et ordinem sancti Dominici recognoscendum.

Ex civitate nostra Saltzburgensi etc. anno 1494.

Nr. 2

Der Salzburger Erzbischof Leonhard von Keutschach verspricht Alexius Putzel Hilfe und Unterstützung bei der Reform des Friesacher Konventes, wozu dieser vom Ordensmeister den Auftrag erhalten hatte.

Ohne Ort und Jahr

Admont Stiftsarchiv, Cod. Ff 23a fol. 58r-v

Hortacio pro reformacione monasterii Frisacensis

Venerabilis sincere nobis dilecte. Litteras tuas superioribus his ad nos datas summo cum desiderio legimus. Ex quibus sane intelleximus venerabilem nobis sincere dilectum N. de N., generalem ordinis fratrum predicatorum, adhortationem et scripta nostra dilectioni tue visitationem ac reformationem

conventus Frisacensis commisisse. Cum autem ad eundem conventum, per predecessores nostros bone memorie magnifice constructum atque dotatum, nunc vero in regulari disciplina atque observancia pene collapsum, singularem affectionem habeamus, summo opere desideramus, ut in eodem ad laudem et gloriam omnipotentis dei ac salutem animarum regularis observantia instituatur. Hortamur dilectionem tuam sincero affectu, quatinus demandatam tibi provinciam forti ac alacri animo aggrediaris, operamque diligentem impendas et idem conventus in melius reformetur ac regularis observantia inibi iuxta tibi tradite facultatis commissionem instituatur. Nos enim ut hanc provinciam liberius absolvere possis et auxilium non deerimus.

Scripsimus preterea capitaneo et vicedomino opidi nostri Frisacensis, ut tibi pro huius pii ac laudabilis operis felici consummationi fidelem assistentiam nostro nomine faciant.

Hac cedet ad laudem omnipotentis dei, salutem animarum, incrementum dicti conventus, facies preterea nobis in eo rem admodum gratam digna vicissitudine compensandum.

Ex civitate nostra Saltzburgensi.

Nr. 3

Der Ordensmeister Vincentius Bandelli bestätigt Prior und Konvent von Friesach die von Alexius Putzel getroffenen Maßnahmen zur Reform des Konventes und erteilt zu deren Sicherung weitere Vollmachten.

Alba, 1502 September 24

Insert im Notariatsinstrument vom 22. September 1503 (siehe Dokument nr. 5)

In dei filio sibi dilectis reverendo priori, patribus et fratribus conventus Frisacensis provincie Theutonice ordinis predicatorum frater Vincentius Bandellus de Castronovo, sacre theologie professor ac totius prefati ordinis humilis generalis magister et servus, salutem et spiritum obedientie salutaris.

Postquam ita deo placuit, ut ad generalatus officium me non querente assumptus communi ordinis nostri voto fuerim continuo totam meam intentionem ad id converti, ut ordinem nostrum totum pene collapsum ac ab antiquo decore difformatum ad pristinum rursus religionis et sanctorum studiorum specimen reformarem. Ad hoc omnem impendo curam et sollicitudinem pro hac re perficienda assiduas deo preces offero et eos, qui in hac pia voluntate mecum conveniunt et pro reformatione laborant omni prosequor auxilio et favore.

Sane iampridem reformationem conventus nostri Frisacensis reverendo sacre theologie professori fratri Alexio Putzl vicario provincialis commiseram,

quam et intelleximus iam peractam favore et auxilio reverendissimi archiepiscopi Saltzburgensis et nobilis capitanei ac strenui domini Frisacensis necnon prudentia et zelo prefati magistri Alexii et solerti diligentia fratrum reformatorum, super quo mirum in modum gavisus sum ac deo gratias egi et ad ulteriora animatus sum.

Verum quia semper antiquus serpens invidie ac malignitatis felle sanctam conversationem et religiosam vitam querit inficere ac perturbare, intelleximus nonnullos, qui vere ex patre diabolo sunt, adhuc non desistere ab impugnatione et inquietatione predicte reformationis factam per prefatum magistrum in conventu nostro Frisacensi approbo, confirmo et preservare volo et intendo; approbo etiam et confirmo quecunque per prefatum patrem Alexium in illo conventu ad reformationem pertinentia peracta sunt tam in institutione prioris quam aliorum officialium quam etiam assignatione fratrum, et quoad omnem aliam dispositionem conventus factam per fratres reformatos. Per presentes etiam prefato conventui tribuo meram facultatem et liberalitatem super omnes terminos ad prefatum conventum pertinentes et omnem auctoritatem super omnes fratres ordinis nostri cuiuscunque gradus, conditionis, conventus ac provincie michi subiectos, qui morarentur in civitate, terminis aut locis ad illam terram pertinentibus; etiam super omnes fratres ad prefata loca adventantes vel cum quibuscunque dominis degentes, quos possitis corrigere, tenere, incarcerare, expellere, etiam invocato auxilio brachii secularis, quando viverent cum scandalo et perturbatione vestra.

Et revoco omnes gratias, litteras, concessiones, que per me vel alium quemcunque eis factas, que possent obviare, ne in prefatis liberam haberetis facultatem. Tenore etiam presentium precipio in virtute spiritus sancti et sancte obedientie et sub pena excommunicationis late sententie, quam ipso facto quilibet contrafaciens incurrat, unica pro trina canonica monitione premissa, quam profero in his scriptis sedens pro tribunali et sub pena privationis dignitatum, graduum et officiorum ordinis, si quis talia haberet, quam ipso facto incurrat quilibet contrafaciens, quatinus nullus frater ordinis nostri sive conventualis sive appodiatus sive quicunque alius audeat per se vel per alium directe vel indirecte vel quocunque alio modo reformationem prefati conventus impedire, molestare ac perturbare, dicere verba mendosa et verba diffamatoria fratrum predicti conventus reformati coram secularibus annullans quecunque essent in contrarium.

Tenore etiam presentium precipio in virtute spiritus sancti et sancte obedientie et sub pena excommunicationis late sententie unica pro trina canonica monitione premissa, quam sedens pro tribunali profero in his scriptis, ne quis frater nostri ordinis non subiectus obedientie novi prioris et patrum conventus prefati maneat in terminis prefati conventus revocans et anullans omnia, que essent in contrarium per me vel alium quemcunque indulta.

Et presertim ac in speciali revoco concessionem factam fratri Andree Copler, olim priori conventus Frisacensis de termino Villacensi et quod possit

stare ubicunque voluerit, quam concessionem revoco, casso et annullo et ei precipio sub prenominatis censuris et penis, ut infra terminum octo dierum ab litterarum presentatione a terminis vestris recedat, ad quos nullatenus commoraturus revertatur. Tenore etiam presentium ordino et volo, ut postulatio rerum prefati fratris Andree a conventu Frisacensi differatur ad capitulum generale, ut ibi eius causa videatur et iudicetur.

Et ut tollatur omnis occasio perturbationis per presentes monasterium sororum in Meremburg, monasterium sororum in Luentz, monasterium sororum in Gretz ordinis nostri committo omnimode (sic!) cure et dispositioni magistri Alexii Putzl, quem super predicta monasteria constituo meum vicarium tam in spiritualibus quam temporalibus conferens ei super illa auctoritatem omnia disponendi, que ego possem, removens et eximens ea ab cura cuiuscunque alterius cassans et annullans omnia, que essent in contrarium. Et presertim eximo prefata monasteria a vicario vite communis et a cura ac visitatione et ab omni alia iurisdictione, quam haberet super illa; imponens prefato vicario vite communis, qui est vel pro tempore erit, sub pena absolutionis ab officio suo quam ipso facto incurrat, si contrafecerit, ne super illis monasteriis dispositionem faciat aut de illis se intropediat revocans litteras omnes, concessiones et ordinationes, que essent facte in contrarium per me vel per alium vicario vite communis vel confessoribus, prioribus, predictorum monasteriorum vel aliis quibuscunque volens ut in huiusmodi prefatus magister Alexius provideat.

In quorum fidem et testimonium presentes fieri feci et sigilli officii mei impressione muniri. Benevalete et pro me orate.

Datum in civitate Albensi die XXIIII septembris millesimo quingentesimo secundo.

Nr. 4

Alexander VI. beauftragt den Bischof Christoph von Chiemsee und die Offiziale von Salzburg und Passau als iudices über die Rechtmäßigkeit der Reform des Friesacher Dominikanerklosters zu urteilen und als executores für die Sicherung der Konventsreform Vorsorge zu treffen.

Rom 1503, Juni 24

Insert im Notariatsinstrument vom 22. September 1503 (siehe Dokument nr. 5)

Alexander Episcopus, servus servorum dei, venerabili fratri nostro Episcopo Chiemensis et dilectis filiis Saltzeburgensis et Pataviensis officialibus salutem et apostolicam benedictionem. Hiis que pro regularium personarum salubri et statu et regularium institutionum observatione provide facta fuisse dicuntur, ut illibata persistant, libenter cum a nobis petitur, mandamus adiici apostolici roboris firmitatem.

Exhibita siquidem nobis nuper pro parte dilectorum filiorum prioris et fratrum domus sancti Dominici Frisacensis ordinis fratrum predicatorum Saltzeburgensis diocesis provincie Theutonice, secundum morem dicti ordinis petitio continebat, quod cum alias dilectus filius Vincentius Bandellus de Castronovo dicti ordinis et theologie professor ac totius ordinis eiusdem magister generalis, cupiens domum predictam ad debitam reformationem reduci dilecto filio Alexio Poutzel ordinis et theologie predictorum (sic!) professori ac dicte provincie priori provinciali commisisset, ut ad dictam domum personaliter se conferret et illam iuxta eiusdem ordinis regularia instituta prout secundum deum et ipsius ordinis constitutiones expedire videret, tam in capite quam in membris reformaret, et ipse Alexius etiam favore et auxilio venerabilis fratris nostri moderni archiepiscopi Saltzeburgensis ac dilecti filii nobilis viri moderni capitanei Frisacensis dictam domum in capite et in membris reformasset ac in illa nonnullos fratres informatos introduxisset, dictus Vincentius generalis, attendens reformationem predictam provide factam fuisse ac nonnullos dicti ordinis ab impugnatione reformationis dicte domus nolle desistere ac volens illorum temeritati occurrere ac oportuna remedia adhibere dictam reformationem ac quecunque in eadem domo ad illius reformationem pertinentia per ipsum Alexium tam circa institutionem prioris et aliorum officialium quam etiam assignationem seu introductionem fratrum et quo ad omnem aliam dispositionem per fratres reformatos facta et ordinata sua auctoritate ordinaria approbavit et confirmavit, necnon prefate domui seu illius priori et fratribus facultatem et libertatem super omnes terminos ad eandem domum pertinentes ac omnem auctoritatem super omnes fratres dicti ordinis cuiuscunque gradus, conditionis, domus ac provincie sibi subiectos existentes, qui morarentur in civitate, terminis aut locis ad illam terram pertinentibus ac etiam super omnes fratres ad prefata loca adventantes vel cum quibuscunque dominis temporalibus degentibus potestatem et auctoritatem dedit et concessit, ut possint illos corrigere, detinere, incarcerare et expellere, invocato ad hoc etiam, si opus fuerit, auxilio brachii secularis, quando tales fratres viverent cum scandalo. Ac revocavit omnes gratias, litteras et concessiones per ipsum Vincentium generalem sive per alium eisdem fratribus quomodolibet factas, que possent premissis obviare; ac precepit ut in virtute sancte obedientie et sub excommunicationis late sententie ac privationis dignitatum, graduum et officiorum dicti ordinis, penis quas ipso facto quemlibet contrafacientem incurrere voluit, quod nullus frater dicti ordinis sive conventualis sive appodiatus sive quicunque alius auderet per se vel per alium directe vel indirecte seu quocunque alio modo reformationem prefate domus impedire, molestare vel perturbare aut dicere verba diffamatoria fratrum reformatorum dicte domus coram personis secularibus et nonnulla inhibuit, precepit, cassavit et annullavit ac statuit et ordinavit, prout in litteris ipsius Vincentii generalis desuper confectis dicitur plenius contineri.

Quare pro parte tam Vincentii generalis quam prioris et fratrum domus predictorum, nobis fuit humiliter supplicatum ut reformationi, statutis, inhibitionibus, concessionibus et aliis predictis pro illorum firmiori subsistentia robur apostolice confirmationis adijcere aliasque in premissis oportune providere de benignitate apostolica dignaremur.

Nos igitur, qui religiosorum quorumlibet quietem ac vite honestatem ac regularium institutionum observationem sinceris affectibus diligimus et desideramus, de premissis certam notitiam non habentes ipsosque conventum generalem ac priorem et fratres et eorum quemlibet a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et penis a iure vel ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodati existunt, ad effectum presentium dumtaxat consequendum harum serie absolventes et absolutos fore censentes, huiusmodi supplicationibus inclinati, discretioni vestre per apostolica scripta mandamus, quatinus vos vel duo aut unus vestrum reformationem, facultatem, libertatem, licentiam, concessionem, approbationem, confirmationem, inhibitionem, annulationem, statuta et ordinationes predicta ac prout illa concernunt omnia et singula in dictis litteris Vincentii generalis contenta et inde secuta quecunque, quatinus licita existant, si et postquam vobis seu alicui vestrum de illis legitime constiterit, auctoritate nostra approbetis et confirmetis, suppleatisque omnes et singulos defectus, si qui forsan intervenerint in eisdem, ac illa omnia perpetuo observari debere decernatis.

Et nihilominus eisdem priori et fratribus impremissis efficacis defensionis presidio assistentes faciatis eos dicta auctoritate nostra pacifica possessione vel quasi reformationis facultatis libertatis, licentie, concessionis, approbationis, confirmationis, inhibitionis, annulationis statutorum, ordinationum et aliorum premissorum in eisdem litteris contentorum gaudere; non permittentes eos per quoscunque contra illorum et presentium tenorem quomodolibet indebite molestari. Contradictores quoslibet et rebelles per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, invocato etiam, ad hoc si opus fuerit, auxilio brachii secularis. Non obstantibus premissis ac constitutionibus et ordinationibus apostolicis necnon dicti ordinis iuramento confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis statutis et consuetudinibus contrariis quibuscunque, aut si aliquibus communiter vel divisim ab apostolica sit sede indultum, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem.

Datum Romae apud sanctum Petrum anno incarnationis dominice millesimo quingentesimo tertio octavo kalendas julii pontificatus nostri anno undecimo.

Nr. 5

Notariatsinstrument über das vom Chiemseer Bischof Christoph Mendl von Steinfels und dem Salzburger Generalvikar Johannes Prämer ergangene Erkenntnis über die Rechtmäßigkeit der Friesacher Konventsreform und deren Anordnungen zum Schutz der Reform.

Salzburg, 1503 September 22

Dominikanerkonvent Friesach Archiv, Originalurkunde

Universis et singulis presentes litteras sive hoc presens publicum processus instrumentum inspecturis, visuris, lecturis pariter et audituris, Christofferus, dei gratia Episcopus Ecclesie Chiemensis et Johannes Pramer, decretorum doctor, canonicus ac vicarius in spiritualibus generalis, ecclesie et officialis curie Saltzburgensis, iudices et executores ad infrascripta a Sede apostolica specialiter deputati, salutem in domino et nostris huiusmodi, ymmo verius apostolicis firmiter obedire mandatis.

Litteras sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Alexandri, divina providentia pape sexti, eius vera bulla plumbea cum cordula canapis more Romane curie impendente, bullatas sanas siquidem et integras, non viciatas, non cancellatas, neque in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio et suspicione carentes, ut in eis prima facie apparebat, nobis per venerabilem et religiosum fratrem Theobaldum, Subpriorem monasterii sancti Dominici ordinis fratrum predicatorum in Frisaco Saltzburgensis diocesis coram notario publico et testibus infrascriptis presentatas, nos cum ea qua decuit reverentia noveritis recepisse huiusmodi sub tenore. (Alexander episcopus ...)[1].

Post quarum quidem litterarum apostolicarum presentationem et receptionem nobis et per nos, ut premittitur, factas fuimus per prefatum fratrem Theobaldum Subpriorem debita cum instantia requisiti, quatinus ad executionem dictarum litterarum apostolicarum et contentorum in eisdem procedere curaremus iuxta traditam seu directam per eas a sede apostolica prefata nobis formam.

Nos igitur iudices et executores prefati attendentes requisitionem huiusmodi fore iustam et consonam rationi volentesque mandatum apostolicum supradictum nobis in hac parte directum reverenter exequi, ut tenemur super verificationem in preinsertis litteris apostolicis contentorum rite processimus et diligentem fecimus inquisitionem. Et quia prefatus frater Theobaldus subprior narrata huiusmodi per quasdam litteras papireas a venerabili fratre domino Vincentio Bandello de Castronovo, sacre theologie professore ac totius ordinis prefati generali magistro, emanatas et sigillo suo oblongo uti pariter prima apparuit facie subimpresso roboratas et munitas datas in civitate Al-

[1] Text siehe Dok. nr. 4.

bensi die vicesima quarta septembris millesimo quingentesimo secundo, quarum litterarum tenor sequitur et est talis. (In dei filio sibi dilectis ...)[2].

Sufficienter probavit et nos per easdem litteras et alia legitima documenta comperimus reformationem, facultatem, libertatem, licentiam, concessionem, approbationem, confirmationem, inhibitionem, annullationem, statuta et ordinationes predicta ac prout illa concernunt omnia et singula tam in bullis apostolicis quam litteris dicti domini Vincentii generalis contenta et inde secuta fuisse esse licita ac rite et legittime ordinatas et factas factaque et ordinata.

Idcirco auctoritate apostolica supradicta nobis commissa et qua fungimur easdem reformationem, facultatem, libertatem, licentiam, concessionem, approbationem, confirmationem, inhibitionem, annullationem, statuta et ordinationes ac omnia et singula in eisdem preinsertis litteris contenta ac rite et legitime, ut prefertur, factas et ordinata, approbamus et confirmamus omnesque et singulos defectus, si qui forsan intervenerint, in eisdem supplevimus et supplemus ac illa omnia perpetuo observari debere decrevimus et decernimus per presentes.

Vobisque omnibus et singulis supradictis eadem auctoritate apostolica preinsertas litteras apostolicas et hunc nostrum processum ac omnia et singula in eis contenta intimamus, insinuamus et notificamus et ad vestram et cuiuslibet vestrum notitiam deducimus et deduci volumus presentium per tenorem vosque nichilominus, quos infrascriptum tangit negotium seu tangere poterit ac spectat et spectabit quomodolibet in futurum et vestrum quemlibet tenore presentium requirimus et monemus, primo, secundo, tertio et peremptorie, communiter et divisim ac vobis et cuilibet vestrum insolidum in virtute sancte obedientie et sub infra scriptis sententiarum penis districte precipiendo mandamus, quatinus infra sex dierum spatium post presentationem seu notificationem presentium litterarum apostolicarum predictarum et huiusmodi nostri processus ac requisitionem prioris et fratrum domus sancti Dominici Frisacensis ordinis fratrum predictorum (sic!) vobis seu alteri vestrum desuper factis immediate sequentes, quorum sex dierum duos pro primo, duos pro secundo, et reliquos duos dies vobis universis et singulis supradictis pro tertio et peremptorio ac monitione canonica assignamus, presentes litteras apostolicas predictas huncque nostrum processum ac omnia et singula in eis contenta vice et nomine nostris, ubi et quando expediens fuerit, solemniter publicetis, ipsisque priori et fratribus in premissis efficacis defensionis presidio assistatis, faciatisque eos pacifica possessione vel quasi reformationis facultatis, libertatis, licentie, concessionis, approbationis, confirmationis, inhibitionis, annullationis statutorum, ordinationum et aliorum premissorum in supra insertis litteris contentorum gaudere; non permittentes eos per quoscunque contra illorum et presentium litterarum tenorem quomodolibet indebite molestari

[2] Text siehe Dok. nr. 3.

neque eos molestetis aut, ut prefertur, molestari faciatis seu permittatis quovis quesito ingenio aut colore.

Quod si forte premissa omnia et singula non adimpleveritis seu distuleritis contumaciter adimplere mandatisque et monitionibus nostris huiusmodi ymmo verius apostolicis non parueritis realiter et cum effectu, nos in vos omnes et singulos supradictos, qui culpabiles fueritis in premissis et generaliter in contradictores, molestatores quoslibet et rebelles ac impedientes ipsum priorem ac fratres predictos in premissis in aliquo ipsasque impedientibus dantes auxilium, consilium vel favorem publice vel occulte directe vel indirecte quovis quesito colore cuiuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis vel conditionis existant ex nunc prout ex tunc, et ex tunc prout ex nunc, singulariter in singulos, predicta sex dierum canonica monitione premissa excommunicationis, in capitula vero conventus et collegia quecunque in hiis forsan delinquentes, suspensionis a divinis et in ipsorum delinquentium et rebellium huiusmodi ecclesias, monasteria et capellas interdicti ecclesiastici sententias ferimus in his scriptis et etiam promulgamus.

Ceterum cum ad executionem premissorum ulteriorem faciendam nequeamus quo ad presens pluribus aliis arduis negotiis legittime prepediti personaliter interesse, universis et singulis dominis abbatibus, prioribus, prepositis, decanis, archidiaconis, cantoribus, succentoribus, thesaurariis, scolasticis, sacristis, custodibus tam cathedralium quam collegiatarum, canonicis, parrochialiumque, ecclesiarum rectoribus seu locatenentibus eorundem plebanis, viceplebanis, archipresbyteris, (vicariis[a]) perpetuis, altaristis, capellanis curatis et non curatis, ceterisque presbyteris ac clericis, notariis et tabellionibus publicis quibuscunque per diocesim et provinciam Saltzburgensis et aliis ubilibet constitutis et eorum cuilibet insolidum super ulteriori executione dicti mandati apostolici atque nostri facienda auctoritate apostolica supradicta (tenore[a]) presentium plenarie committimus vices nostras donec eas specialiter et expresse duxerimus revocandas, quos et eorum quemlibet insolidum eisdem auctoritate et tenore requirimus et monemus primo, secundo, tertio et peremptorie, communiter et divisim eisque nichilominus et eorum cuilibet in virtute sancte obedientie et sub excommunicationis pena, quam in eos et eorum quemlibet nisi infra sex dies postquam pro parte dictorum prioris et fratrum domus sancti Dominici Frisacensis ordinis fratrum predicatorum fuerint super hoc requisiti seu alter unus fuerit requisitus immediate sequentes, quos dies eis et eorum cuilibet pro termino peremptorio et monitione canonica assignamus, fecerint, que eis in hac parte commitimus et mandamus predicta canonica monitione premissa ex nunc prout ex tunc et contra econtra ferimus in his scriptis districte precipiendo mandamus, quatinus ipsi et eorum singuli qui super hoc ut premittitur, fuerint requisiti seu fuerit requisitus, ita tamen, quod in hiis exequendi alter eorum alterum non expectet nec unus pro alio seu per alium se excuset, ad vos omnes et singulos supradictos personasque et alia loca de quibus ubi quando et quotiens expediens fuerit,

personaliter accedant seu accedat ac prefatas litteras apostolicas et hunc nostrum processum ac omnia et singula in eis contenta vobis communiter vel divisim legant, intiment, insinuent et fideliter publicare procurent; ac prefatis priori et fratribus predictis in premissis efficacis defensionis presidio assistant faciantque litteras preinsertas et omnia in eis contenta inviolabiliter observari, non permittens eosdem priorem et fratres contra predictarum litterarum apostolicarum tenorem per quoscunque quomodolibet molestari.

Et nihilominus omnia et singula alia nobis in hac parte commissa plenarie exequantur iuxta predictarum litterarum apostolicarum et presentis nostri processus vim, formam, continentiam et tenorem, ita tamen, quod dicti subdelegati nostri vel quicunque alii nihil in preiudicium prioris et fratrum attemptare valeant quomodolibet in premissis nec in processibus per nos habitis aut sententiis per nos latis absolvendo vel suspendendo aliquid immutare. In ceteris autem, que eisdem priori et fratribus nocere possent, ipsis et quibuslibet aliis potestatem omnimodam denegamus. Et si contingat nos super premissis in aliquo procedere, de quo nobis potestatem reservamus, non intendimus commissionem huiusmodi nostram in aliquo revocare nisi de revocatione ipsa specialem et expressam in nostris litteris fecerimus mentionem prefatas quoque litteras apostolicas et hunc nostrum processum ac omnia et singula huiusmodi negotium tangentia, volumus penes dictos priorem et fratres Frisacensis remanere, et non per vos aut aliquem vestrum seu quemcunque alium ipsis invitis et contra eorum voluntatem quomodolibet detineri.

Contrarium vero facientes prefatis nostris sententiis prout in hiis scriptis late sunt ipso facto volumus subiacere. Mandamus tamen copiam fieri de premissis eam petentibus et habere debentibus petentium quidem sumptibus et expensis. Absolutionem vero omnium et singulorum, qui prefatas nostras sententias aut earum aliquam incurrerint sive incurrerit quoquomodo nobis vel superiori nostro tantummodo reservamus.

In quorum omnium et singulorum fidem et testimonium premissorum presentes litteras sive presens publicum instrumentum processum nostrum huiusmodi in se continentes sive continens exinde fieri et per notarium publicum infrascriptum subscribi et publicari mandavimus; videlicet nostrique episcopi Chiemensis prefati et maioris officialatus curie Saltzburgensis sigillorum iussimus et fecimus appensione communiri.

Acta fuit hec Saltzburge in curia episcopali Chiemensi sub [anno] a nativitate domini millesimo quingentesimo tertio, indictione sexta, die vero veneris vicesima secunda mensis septembris, pontificatus prefati sanctissimi domini Alexandri, divina providentia pape sexti, anno duodecimo [3].

Presentibus ibidem venerabili (sic!) et providis viris magistris Johanne Waginer in decretis licentiato assessore, Christanno Rorbeck et Laurentio

---

[3] Richtig müßte es heißen *undecimo*; die Nachricht vom Tod des Papstes (18. August 1503) war also in Salzburg noch nicht eingetroffen.

Weyss procuratoribus causarum consistorii curie Saltzeburgensis testibus, circa premissa constitutis rogatis et specialiter requisitis.

Et ego Georgius Waltenperger, presbyter Saltzcburgensis diocesis, publicus apostolica et imperiali auctoritatibus notarius causarumque consistorii curie Saltzcburgensis scriba iuratus, quia supra insertarum apostolicarum et aliarum litterarum presentationi et receptioni, requisitioni, inquisitioni narratorum verificationi, approbationi, confirmationi, censurarum fulminationi, subdelegationi ac presentis processus petitioni et decreto omnibusque aliis et singulis premissis, dum coram supradictis reverendis in Christo patribus et dominis dominis Christoffero episcopo Chiemensis et Johanne Pramer canonico et officiali et per eosdem sic ut premittitur fierent et agerentur una cum prenominatis testibus presens interfui eaque sic fieri vidi et audivi. Idcirco de eorundem dominorum episcopi et officialis mandato presentes litteras sive hoc presens publicum processus instrumentum manu alterius me aliis legitime prepedito negotiis fideliter scriptis exinde confeci, subscripsi et in hanc publicam formam redegi signoque et nomine meis solitis et consuetis una cum prelibati domini Christofferi episcopi Chiemensis et maioris officialatus curie Saltzcburgensis sigillorum appensione consignavi rogatus et requisitus in fidem et testimonium omnium et singulorum premissorum.

a) unleserlich.

Nr. 6

Bericht des Nikolaus Holczegker über die Konstituierung der Reformkommunität in Friesach.

Undatiert 1503/05

Dominikanerkonvent Friesach Archiv, Prokuraturhefte

Anno millesimo quingentesimo secundo in profesto sancte Praxedis virginis facta est reformatio huius conventus Frisacensis ordinis predicatorum ex commissione reverendissimi magistri ordinis patris Vincentii Bandelli de Castronovo, sacre theologie professoris, facta eximio eiusdem facultatis et gradus magistro Petro Siber, provincie theutonie provinciali, dignissimo et eximio etiam prefate facultatis prefatique gradus magistro Alexio Putzl de conventu Wiennensis, inferioris portionis Bavarie vicario reverendo, pro diocesi Salzburgensis heretice pravitatis inquisitori et pro tunc conventus Grecensis priori. Qui magister Alexius assumptis secum pro primo introitu patribus Nicolao Holczegker de conventu Wiennensi et tunc conventus Grecensis suppriore et Theobaldo de conventu Gamudiensis predicti conventus Grecensis pro tunc lectore et Martino Purkhauser de conventu Wiennensi cursore.

Post octo autem dies subsequenti (!) sunt simul infrascripti patres ac fratres, hoc est in festo sancte Marthe virginis, videlicet Jacobus Dienstl lector, Wolfgangus de sancto Leonardo, Paulus Waldner, sacerdotes et frater Johannes Fabri diaconus, omnes quatuor de conventu Wiennensi et frater Laurentius de Polonia, qui tunc fuerat magister noviciorum et celerarius in conventu Leubnensi.

Sequenti autem die, hoc est in festo sanctorum martirum Nazarii, Celsi et Panthaleonis, ad iussionem eximii patris vicarii (facta post absolutione in prima die receptionis et reformationis huius conventus prioris et ceterorum officialium ab officiis suis) fratres vocales et de novo assignati processerunt ad electionem novi prioris. Et elegerunt me inutilem et indignum fratrem Nicolaum Holczegker. Et eadem hora facta confirmatione prioratus mei eximius vicarius cum consilio mei prioris et ceterorum patrum instituit in supriorem patrem Theobaldum, in procuratorem patrem Martinum Purkhawser (qui tamen postea assumptus fuit ad tempus in predicatorem), patrem Johannem Schrefl restituit in officium sacriste, fratrem Clementem iuniorem in cantorem et fratrem Johannem Fabri in succentorem.

Fuerunt autem tunc in conventu prememorati de prioribus fratribus in prima receptione conventus pater Andreas Kopler prior, frater Johannes Schrefl sacrista, frater Balthasar senior, frater Clemens iunior, sacerdotes, et fratres Martinus subdiaconus, Oswaldus, Johannes et Erasmus iuvenes. Ex quibus omnibus tamen tres finaliter persstiterunt et se omnibus submiserunt, videlicet frater Johannes Schrefl et frater Balthasar, duo senes, et frater Martinus subdiaconus.